

Eriarvoista rahaa

Suomen kuntien taistelu talousvaikeuksissa näyttää olevan yhtä pysyvää kuin maatalouden ongelmat – aina on joko liian kuivaa tai märkää. Kuntien taloustilanne ei näytä mitenkään erityisesti riippuvan yleisistä taloudellisista suhdanteista, työllisyyskehityksestä tai elinkeinoelämän vireydestä. Syynä tähän on se, että parempina aikoina valtio leikkaa verotulojen kasvun kuntien maksuosuuksia pienentämällä ja vastaavasti huonompina aikoina se siirtää kunnille uusia tehtäviä omia kustannuksia karsiakseen. Välillä tällainen meno muistuttaa hölmöläisten peiton jatkamista. Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina valtiolta muuttuu yhteisöverotusta ja sen jakoperusteita niin tiuhaan, että verotulojen enustamiseen voisi yhtä hyvin käyttää tarok-kortteja. Paljon puhutun valtionveron kevenemisen syö useissa kunnissa kunnallisveron korotus – julkisuudessa esiintyneiden tietojen mukaan 54 kuntaa korottaa veroja vuonna 2004, niiden joukossa Espoo ja Tampere – joten ongelmat eivät koske ainoastaan pieniä ja syrjäisiä kuntia. Vaikka keskimäärin verotus kevenisikin, edut jakautuvat epätasaisesti. Viimeaikainen kehitys näyttäisi tukevan käsitystä, että kunnat, jotka aiemmin tai viimeistään edellisen laman aikana tehostivat toimintojaan eniten, ovat jälleen suurimmissa vaikeuksissa.

Vertailuna Suomeen todettakoon, että Tanskassa maan uusi hallitus valtaan tullessaan päätti verojen nousun pysäyttämistä (*”skattestop”*). Tätä tavoitetta toteutetaan nyt valtion verotuksessa niin, että Tanska tulee menettämään kärkijansaa maailman ankarimpana verottajana. Ehdoksi veropysähdykselle asetettiin, etteivät kunnat ja seudut (*amt*) saa vesittää uudistusta omilla veropäätöksillään. Sopimus on ainakin toistaiseksi pitänyt hyvin. Samaan aikaan odotetaan mielenkiinnolla mitä kunta/seutu-uudistusehdotus tuo mukanaan.

Valtio tarjoaa kuntatalouden ongelmien patenttilääkkeeksi kuntakoon kasvattamista ja kuntien yhdistämistä. Kehitys tällä rintamalla on hidasta ja ta-

pahtuu lähes aina pakon edessä – mitä siitä syntyy, kun kaksi rutiköyhää lyö hynttyynsä yhteen. Tilastollisesti kuntien yhdistäminen ei näytä tuottavan toivottavaa taloudellista tulosta, sillä tunnuslukujen perusteella tehokkaasti toimivia kuntia on niin pienten kuin suurtenkin kuntien joukossa, ehkä tehokkaimpia ovat keskikokoiset kunnat. Toivottu mittakaavaetu hukkuu liian usein hallinnon monikerroksisuuteen. Kunta puolen vastaus talousongelmiin on kuntien (vapaaehtoisien) yhteistoiminnan lisääminen. Tästä on sekä hyviä että vähemmän mairittelevia esimerkkejä. Esimerkiksi terveyspuolella toiminnan tehokkuus on kenties kuntayhtymissä parempi ja joustavuus suurempi kuin yksittäisessä kunnassa, mutta samalla kuntayhtymät ovat käytännössä päätyneet kuntien talouskontrollin ulottumattomiin.

Maanmittauksessa, maapolitiikassa ja kaavoituksessa kuntien tosiasiallinen yhteistyö on vasta lähtökuopissa. Erilaisia yhteistyömalleja on toki esitelty ja kokeiltu viimeisten 10–20 vuoden aikana eri puolilla maata, mutta varsinaisessa päätöksenteossa – esimerkiksi alueellisissa kiistakysymyksissä, kuten suurissa tiehankkeissa – tulokset ovat jääneet laihoiksi. Onko nyt uusi aika koittamassa sisäministeriön seutukuntakokeilun tai pääkaupunkiseudun maankäyttöyhteistyön kohdalla, se jää nähtäväksi. Perinteisesti kuntien maankäytön yhteistyö on ollut maakuntaliittojen vastuulla, jossa ne ovat saavuttaneet tuloksia omalla alallaan, mutta niiden työtä mitenkään väheksymättä ne eivät ole pystyneet tuottamaan – eikä niiden ole edes haluttu tuottavan – ratkaisuja esimerkiksi kuntien asutuspoliittisiin ongelmiin.

Kuntien talouskurjuutta seurattaessa ei kuitenkaan voi olla huomaamatta, että kunnilla, kuten koko julkisella sektorilla, on olemassa eriarvoista rahaa, jonka käyttöperusteet ovat toisistaan hyvin poikkeavia. Samaan aikaan, kun ylellisyyspalvelut eli ns. *”nice-to-have”* -palvelut on leikattu sosiaali-, koulu- ja terveyspalvelujen tieltä, ei kunnilla näytä olevan vaikeuksia eräiden hyvinvointi-

palvelujen lisäämiseen. Rakennetaan esimerkiksi uusia urheilulaitoksia, jopa pääosin kaupallisiin tai viihdeteollisuuden tarpeisiin, joiden tulisi kaiken järjen mukaan pystyä toimimaan tulorahoituksella.

Eriarvoista eriarvoista on se raha, jota on surutta käytetty ja voidaan vielä tällä hetkellä käyttää EU-hankkeisiin. EU-rahaa on pidetty liian usein ilmaisena rahana, joka pitää ottaa ennen kuin se joutuu toisten taskuihin. Näin on alkuaan suomalaisten verorahoilla perustettu toinen toistaan mittavampia projekteja ja hankkeita, joiden tuloksena on saatu erilaisia matkailupyydyksiä, rakennelmia, tienpätkiä ja muita rakennelmia, jotka julkistalouden normaalimitareilla mitaten eivät millään olisi mahtuneet investointiohjelmiin. *”Ilmaisuus”* on ollut suhteellista, sillä aina mukaan on tarvittu merkittävästi omaakin rahaa. Mutta harva päättäjä tai kunnallinen virkamies on uskaltanut jättäytyä pois, olisihan se merkki epäaktiivisuudesta – jota laiskuuksikin voisi nimittää. No ainakin on saatu työllistettyä joukko projektipäälliköitä ja -vastaavia. Myönteistä on, että heille on kehittynyt erinomainen henkinen pääoma EU-latinan ymmärtämisessä. Tälle kielitaidolle toivoisi olevan käyttöä EU:n laajetessa jatkossa itään ja projektirahoituksen määrän vanhassa Euroopassa pienetessä.

MARKKU VILLIKKA
markku.villikka@fig.net